

Obiteljsko-povijesna saga

Sjajne slavonske crtice od Napoleona do Jugoslavije

Otkriveni zapisi Adolfa Klaića, oca poznatog jezikoslovca

Suzana Lapan OSJEK

Od pisanja do objave prošle su čak 74 godine jer predugo nitko nije znao tko je autor i što se sve nalazi u detaljnim, ali teško čitljivim zapisima

U rukama im je bio svežanj tankih papira - ispisanih tintom, počesto zamrljanom, i nepoznatim rukopisom, iz davne 1944. godine. Rukopis je bio teško čitljiv. Puna dva desetljeća nisu znali što bi s njim. Ime njegova autora bilo je misterij, baš kao i odgovor na pitanje kako se uopće našao u tamnom fasciklu na dnu kutije u ormaru pokojnog Bratoljuba Klaića, uglednog hrvatskog jezikoslovca.

Detektivska potraga

Jasno je bilo, jedino, da su to zapisi o Bizovcu nadomak Osijeku, rodnom selu i samog Bratoljuba. Njegov sin Željko, koji je rukopis i pronašao '90-ih u stanu u Zagrebu, na tim je listovima jasno prepoznao ruku svoga oca – lektorske poteze crvenom olovkom. Rukopis je još za rata donio u selo, nadajući se kako autor, ili njegovi rođaci, i dalje tamo žive. Predao ga je obiteljskoj prijateljici Snježani Glavaš, a ona će, dva desetljeća poslije, započeti gotovo filmsku potragu za autorom. Isplatio se – Matica hrvatska objavila je "Uspomene na moje selo" Adolfa Klaića starijeg, oca Bratoljuba Klaića! Od nastanka do objave, prevalila je duge 74 godine. Predstavljena je u petak u Bizovcu, simbolično, i osnovnoj školi koja nosi ime njegova sina. – Davne 1992. rukopis sam do-

bila od Željka Klaića. Kako je o Bizovcu, vjerovao je da će više koristiti meni nego njemu. Pretpostavljali smo da je autor netko blizak obitelji Klaić, jer se rukopis našao bez potpisa u Bratoljubovu ormaru, ali nismo znali tko. Pokušali smo ga dešifrirati, ali to nije bilo lako. Dvadesetak je godina čekao u ladici, a onda smo ga moja nećakinja Mirna i ja odlučile barem prepisati. Bilo je dana kada smo uspijevale prepisati po tri stranice. I pero Bratoljuba Klaića učinilo je svoje sa svim mogućim lekturama i korekturama pa je to bio zaista težak posao, i trajao je godinama – započinje Snježana Glavaš napominjući kako je Željko Klaić, prije objave, djedovu knjigu "preveo" na suvremeni pravopis. Među požutjelim stranicama, pronašli su, na koncu, vrijedan "detektivski trag", a on je vodio – na groblje u Bizovcu. – Autor je opisivao kako je pohađio grob svoje pokojne sestrice koja je umrla u desetoj godini. Pokraj njezina groba bio je, kaže

Klaićevu knjigu "Uspomene na moje selo" objavila je Matica hrvatska

Razglednice iz davnina

Čauš s venčaricama te Viktorija i Željko Klaić kao mladi bračni par u bizovačkoj nošnji

on, i grob učiteljeve kćeri Ane plemenite Burian, koja je umrla u isto vrijeme kad i njegova sestra. Bile su vršnjakinje. Otišli smo, stoga, na groblje, i pronašli smo grob Ane Burian, ali groba uz njezin nije bilo – prepričava ona. Potražili su potom knjigu Matice rođenih, kako bismo saznali tko je to rođen kada i Ana Burian, ali dočekalo ih je novo razočaranje. Uputili su ih, pak, na matičnu knjigu bizovačke škole, u Državni arhiv u Osijeku, gdje su konačno iščitali ime Ane Burian, ali i Pauline Klotz. Autor je, zaključili su, mogao biti jedino Adolf Klotz – otac Bratoljuba Klaića, podunavski Nijemac koji je nakon Prvog svjetskog rata promijenio prezime u Klaić! Bratoljub Klaić rođen je 1909. u Bizovcu, a bile su mu tek tri godine kada se s obitelji preselio u Zagreb. Otac Adolf bio je stolar i zaposlio se u znamenitoj tvornici pokućstva Bothe i Ehrmann u Zagrebu kao prokurist. Nakon Bratoljubove smrti 1983., sin Željko počeo je polako raščišćavati materijalnu ostavštinu, ali bio je tada zauzet drugim poslovima pa se to odužilo. Za rata, našao je fascikl s natpisom "Uspomene na moje selo".

Otac je poživio, ali majka nije

– Kako to biva, čovjek sumnja u ono što mu je najbliže i očito, pa traži rješenje negdje daleko – kaže Željko Klaić. Bilo mu je 12 godina kada mu je te 1954. djed preminuo, ali još se živo sjeća kako mu je sjedio u krilu. Autor u spisima o sebi tek šturo navodi kako je kao dječarac živio u Bizovcu i da je sudjelovao u ratu pa je time bilo još teže ući mu u trag. – Navodi da se iz rata „sretno vratio živ i zdrav“. A moj otac Bratoljub u svojoj autobiografskoj „Priča o bezmesnom ručku“ piše: „Bio sam malen, jedva deset godina, a znao sam mnogo o ratu. Zahvatio

Klaić opisuje i kako su bogati Francuzi otvorili pilanu, a Bizovčani su se od njihova novca propili

je i mene, odnio mi majku u grob, a oca na bojište. Nakon jedne godine otac se sretno vratio. Hvala Bogu, barem on.“ Nije to više mogla biti slučajnost – opisuje Željko kako je "slagao kockice". – Nije mi jasno kako to da mi on nije nikada ni spomenuo očev rukopis. Možda je u naporima oko vlastite rehabilitacije i nove karijere zaboravio na njega, a možda ni moj djed više nije imao volje ni snage pobrinuti se za sudbinu svojih „Uspomena“ – zaključuje. Zapisi su, nesumnjivo, pravo blago. Vrve povijesno i etnografski dragocjenim informacijama, i to od Napoleonovih vremena i gradnje cesta, manje-više prisilnog ušoravanja pod Marijom Terezijom, prolaska austrougarske vojske na povratku s pohoda na BiH do prve krizme u selu i svečanog posjeta pečuškog biskupa koji nije znao ni riječ hrvatskoga pa su mu brzinski prevodili govor. Vraća nas i u doba kada su bogati Francuzi otvorili pilane i mnogi se seljani počeli baviti unosnim prijevozom drvne građe te potpuno zanemarili poljoprivredu, a novac nerijetko i propili, pa vodi sve do gospodarskog oporavka i osnivanja mljekarskih ili pčelarskih zanatlija.